

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

לחצונית והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובכלתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והערות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

דרכי הלימוד | "חוזרני בי" זו לא בושה

הגמרא שלנו מבארת שרבי סבר בתחילה שלא שאין בו מעשה לוקין עליו, וכך כתב ב"סתם משנה" הראשונה, ואחר כך חזר בו ושינה את דעתו שאין לוקין בלא מעשה, וכך "סתם" במשנה שבהמשך המסכת, בפרק שלישי.

רבי לא התבייש, איפוא, להראות שהוא חזר בו ושינה את דעתו. הקלישאה האומרת ש"רק חמור לא משנה את דעתו" צודקת מאד בכל הנוגע לעיונה של תורה.

רבותינו היו חוזרים בהם בפומבי – גם בשביל ללמדנו לא להיות "נעול" על עמדתנו, אלא לבחון אותה שוב ושוב, ולא להסס לחזור בנו.

מעשה | להפסיק באמצע "שיעור כללי"

השיעור כללי הכי מפורסם של גאון עוזינו הגרא"מ שך ז"ע היה אותו שיעור שהופסק בשיאו. בחור קטן קומה, שלימים נודע כהגאון רבי ניסים טולדנו זצ"ל אשר עמד בקצה החדר, העלה קושיה חזקה על היסוד של הרב שך, הרב שך שמע את הקושיה, חשב קימצא, והכריז: **הוא צודק, השיעור כללי מבוטל...** וירד מהבמה...

סיפר הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל: לילה אחד, נכנס הרב שך להיכל הישיבה בשעה שתיים בלילה, והרצה בפני הבחורים הלמדנים קושיא חזקה שטורדת את מנוחתו. אחד הבחורים ניסה ליישב באופן מסוים, אך

לא התיישבו הדברים על ליבו של הרב שך. למחרת, באמצע "סדר ראשון", הופיע הרב שך זורח מאושר, ומספר: הבוקר השכמתי קום, התפללתי מוקדם, ונסעתי לירושלים אל רבינו הגרי"ז מבריסק לשטוח בפניו את הקושיה שלי, והגרי"ז אמר שהישוב הוא כמו שטען בחור פלוני, הוא צדק! **עכשיו אני חוזר מירושלים ומזדרז לספר לכם שהבחור צודק...**

הגרש"ז אויערבאך זצ"ל היה מספר על רבו הגרא"ז מלצר זצ"ל שפעם אחת באמצע שיעור כללי ב'עץ חיים' הקשה אחד הבחורים [שלימים נודע כהגאון רבי אליהו ידלר זצ"ל] קושיה חזקה על היסוד שחידש הגרא"ז. בתגובה האירו

באחת האחרונות לחיי **רבינו הגרי"ש אלישיב זצ"ל** הגיעה שאלה לפתחו בליל יו"ט של ראש השנה: "בעל תוקע" בבית הכנסת בשכונת רמות, מתה עליו אמו, ונשאלה השאלה האם יכול לתקוע ולהוציא את הרבים ב"ה. הגריש"א פסק שמכיון שמנהג ירושלים שלא לקבור ביו"ט ראשון ע"י נכרים,

ממילא איננו נחשב כעת "אונן" וחייב בכל המצוות ויכול לשמש כבעל תוקע.

לאחר כמה שעות, נמלך רבינו וחזר בו שאין זה כדאי שהוא יהיה הבעל תוקע, גם משום שיהיה זה "מילתא דתמיאה" שבנה של הנפטרת תוקע בשופר. אלא ש... הוא לא ידע מיהו השואל והיכן הוא מתגורר, רק זכר שהוא משכונת "רמות"... והנה, "רמות" הוא שם כולל לכמה וכמה שכונות ענקיות בצפון ירושלים. (בעבר, היו תושבי "רמות" החילונים דורשים להיפרד מירושלים ולהקים להם "רשות מוניציפאלית" בפני עצמה...)

דרכי הלימוד | יש ערך גם ל"הווה אמינא"

לקח נוסף מ"משנה לא זזה ממקומה" שיש ערך גם ל"הווה אמינא" של רבי. מלכתחילה רבי חשב כך, ואחר כך חזר בו וחשב אחרת. כל זה חלק מן התורה. התורה כוללת גם את ה"הווה אמינא" שיש לחכמים.

דוגמא פלאית לזה אנו רואים בגמרא שלנו, דפים ג-ד, שדנה בארוכה באפשרות שהמשנה עוסקת בחיוב מלקות ולא בחיוב קרבן עולה ויורד, עד שהיא חוזרת בה מפני שהמשנה כותבת **במפורש** שמדובר בשגגה ובקרבן עולה ויורד. האם אנו היינו סוברים להשאיר "הווה אמינא" כזו? אבל הגמרא לא מחקה את דבריה, והראשונים האריכו בכל שלב ושלב של ה"הווה אמינא" לבאר ולפלפל בו. "משנה לא זזה ממקומה".

אחד מקנייני התורה הוא "פלפול", הפלפול משמח מאד א-לקים ואנשים, המגיד גילה לבית יוסף כי "קוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא", יש שמחה לפניו מפלפולי התורה. דוד המלך אמר על זה "בחוקותיך אשתעשע", שעשועי התורה נפלאים ומאירים.

אך מאידך גיסא, פלפול מצריך יגיעה רבה. **אפשר להשקיע רבות בפלפול אחד, ולבסוף לסותרו מחמת ראייה שהתעוררה**, ואז ללכת לדרך אחר, וחוזר חלילה. לכן חז"ל אמרו על התלמוד הבבלי שהוא מלא פלפולים "במחשכים הושיבני", כי הרבה סתירות וספיקות, פירוכות וקושיות נערמות עד הבירור כשמלה, עד שמתקיים "ההולכים בחושך ראו אור גדול".

בסנהדרין דף ל ע"ב למדנו שרב נחמן "מתלונן" על רב הונא "היינו דשמיע לי עלייכו דרמיתו דקלי וזקפיתו להו" – אתם קוצצים דקלים ושוב נוטעים אותם מחדש, כלומר, בונים וסותרים, סותרים ובונים בדרך לימודכם. לאחר שכבר "בנה" רב הונא מהלך ותירוצי ש"קוצץ" את קושיית רב נחמן, הוא שוב סתר את התירוצי ו"נטע" את הקושיה במקומה.

ואכן, מצוי למצוא באחרונים לשונות כמו: "שוב ראיתי ברשב"א דלא כדברי... אך לא מחקתי משום דכל פטפוט דאורייתא טבין", כלומר, עצם הדין והניתוח בדברי תורה, גם אם אינם נשאים למסקנא, ואינם אלא 'אילולי דברי הרשב"א', הוא דבר חשוב וגבוה מאד לפני ה'.

והנה שמאי אומר במשנה באבות "עשה תורתך קבע... והוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות" מה השייכות בין הרישא לסיפא?

מבאר ה"כתב סופר" בדבריו: "הנה דרך העיון ופלפול וחקור דבר דבר על אופניו הוא דרך קשה מאוד, כי **העיון תמיד מוליד צער ויגון בלב**, כי פעמים שהמעין אחר יגיעה וטרחא רבא שמח ואומר "געתי ומצאתי" והנה נכזבה תוחלתו כי אחר זמן מה **רואה כי טעה ולריק יגע, וסותר מה שכבר**

פניו של רבי איסר זלמן באור יקרות, ובשמחה גדולה הכריז (באידיש): **אתה צודק! צודק כמו השמש באמצע היום!!** וירד מהדוכן. [והנה, רבי איסר זלמן היה דודו ורבו של הגרא"מ שך, לא פלא שמספרים על שניהם סיפורים דומים...]

תופעה | מהירות התפשטות משנת רבינו הקדוש

"משנה לא זזה ממקומה" פירש רש"י "אף על פי שחזר בו מסתימתה **מאחר שפשטה ברוב התלמידים לא היה יכולת בדורות שאחר רבי לשכחה מפיהם ולבטלה מבית המדרש** והניחו את שתייהן והמשכיל יבין שאחרונה עיקר שחזר בו מן הראשונה".

בספר "הון עשיר" למסכת בבא מציעא ראיתי שביאר, שאם ישנו את הנוסח, אזי חלק מהתלמידים יאמרו כך וחלק יאמרו כך, ובסופו של דבר לא ידעו מהו הנוסח הראשון שנמחק ומהו הנוסח השני שהחליפו, לעומת זאת אם שתי המשניות נשנות, הרי כולם רואים שבבתרייתא חזר בו מהראשונה.

אנו רואים כאן תופעה מופלאה של התפשטות תורתו של רבי בפי התלמידים, באותה צורה שאמר אותה בראשונה, עד שלא היה אפשר לשכחה מפיהם לאחר שחזר בו. זאת אע"פ שהדברים לא עלו על הכתב עד כמה דורות אחרי רבי – כלשון רש"י "בדורות שאחר רבי" – וכמו שהעיר בגלינות זקני רבי דוד בונם סומפולנסקי זצ"ל (ועיין ברש"י), ומכל מקום גם בתור "תורה שבעל פה" נשמרו הדברים מדור לדור כפי שנאמרו מלכתחילה!

אמונה | כשהקב"ה רוצה – דברים חודרים ומתקבלים במהירות

אנו רואים מזה, איך כאשר הקב"ה רוצה הדברים מתפרסמים ומושרשים במהירות גדולה בלב הלומדים והתלמידים.

אחת התופעות הדומות לזה היא התקבלותה של תורת האר"י הקדוש בכל תפוצות ישראל תוך זמן קצר ביותר. האר"י עצמו חי שנתיים ימים בלבד לאחר התגלותו לתלמידיו, ותוך **זמן קצר** מפטירתו קיבלו על עצמם **כל ישראל** את תורתו וסמכותו, באופן בלתי נתפס.

יש כאלו ששואלים את עצמם – איך ימליכו כל ישראל עליהם את מלך המשיח? **אולי הוא יהיה שייך לפלג ה"לא נכון" של באבוב...** אולי הוא יהיה מהעדה ה"לא נכונה"... איך הוא יתקבל על כולם?... אל חשש! כאשר הקב"ה רוצה – כנסת ישראל מקבלת ומסכימה במהירות רבה!

השקפה | אין "רע" חיובי, רק "העדר" השפעה והטוב

הגמרא שלנו דנה באיזו דרשה למדים ש"להרע או להיטיב" נוהג גם בדברים שאין בהם הרעה והטבה. אכן, מבואר ברש"י בדף ב' ע"א שבסופו של דבר זהו ההסבר של "להרע או להיטיב", ולכן אין יותר במשנה יותר מארבע שבועות שקר (עין תוספות דף ג' סוף ד"ה שהן ארבע). והיינו שהדרשה מפרשת ש"להרע או להיטיב" הכוונה ל"חיובי או שלילי", "אעשה או לא אעשה".

וצריך להבין מדוע פעולה חיובית ("אעשה") מכונה "הטבה" ואילו העדר-פעולה ("לא אעשה") מכונה "הרעה". כמדומה שמבואר כאן ש"אין רע בעולם כלל", וכלשון חז"ל "אין דבר טמא יורד מן השמיים", הקב"ה משפיע רק טובות, ואילו אנו לפעמים לא ראויים לקבל את ההשפעה וכך נוצרת "רעה" = העדר הטובה.

כך מבואר גם בתרגום איכה על הפסוק "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב" שפירש שהרעות לא יוצאות מפי הקב"ה ואילו הטובה מגיעה היישר ממנו, עיי"ש.

שמעתי פעם שאלה שראוי להתעמק בה: כאשר משהו עושה לנו רעה, התורה מצווה עלינו לא לנקום וליטור, כי עלינו לזכור שהכל מאת ה' והוא אך ורק ה"מקל" שאיתו ה' מעניש אותנו. אין כועסים על ה"מקל". אם כן, שאל המשגיח **הגר"י גולדווסר שליט"א**, מדוע כאשר משהו עושה לנו טובה, התורה מצווה עלינו להכיר לו טובה על כך, והרי הכל מאת ה' והוא אך ורק ה"כפית" שאיתה הקב"ה האכיל אותנו בדבש... לא?!

אני חושב שעל פי דברינו יש לנו תחילת הבנה: הטובה היא חיובית, ולכן גם השליח הוא חלק מתהליך ההטבה, "חמרא למריה" – וטיבותא לשקיא", הוא הגיש לנו את הטובה והביאה לנו. אבל הרעה היא שלילית, היא העדר הטובה, ומאחר שהטובה איננה – מה מקומו של השליח?! וכי בלעדיו היתה מגיעה הטובה?!... ויש עוד להעמיק בזה.

למדנות | מה הכוונה ש"עבדים כקרקעות"

בגמרא שלנו למדנו ש"אין פודין אלא בדבר המיטלטל" – שהוא כעין הפרט "חמשת שקלים" – יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות". מה ההבנה בזה? הרי גם לאחר שהוקשו עבדים לקרקעות, סוף סוף הם "דבר המיטלטל"! וכי אפשר להכחיש את החוש?... כך גם יש להקשות על "עציץ נקוב" מדוע אי אפשר לפדות בו את הבן, הרי הוא בפועל דבר המיטלטל!

בנה, כי כך דרכה של תורה בונה וסותר וסותר, וכל זה מתשת כחו של אדם... וכל שכן וקל וחומר מי שחושיו בלאו הכי בטבע חלושים והוא מצטער והולך ומקיים בעצמו אדם כי ימות באוהל של תורה... ת"ח כזה רוחו נמוכה ונפשו שפילה לא ירבה אליו ריעים כי אין דעתו מעורב בין הבריות, גם לא יקבלם בסבר פנים יפות בפרט כי מורא יעלה על ראשו שיתבטל על ידם מתלמוד תורה דיליה ות"ת דרבים שהיא כנגד כולם... וזה שמרזז התנא ומזהיר ביותר **שאעפ"כ הוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, ובאמת זה הוא מן הקושי, והנסיון ילמדנו, וה' יעזרני.**

מהדף היומי | שמחת ל"ג בעומר – העמדת תלמידי רבי עקיבא

הגמרא שלנו טורחת לנסות להעמיד את המשנה כרבי עקיבא, ומבאר רש"י שזה משום "דכולהו סתימתאי אליביה, דאמרינן (סנהדרין דף פו) סתם מתניתין רבי מאיר, סתם ספרא ר' יהודה, סתם תוספתא ר' נחמיה, וכולהו אליבא דר"ע, ממנו קבלו". [צ"ע מדוע השמיט רש"י "סתם ספרי – רבי שמעון"].

לא רבים יודעים זאת, אבל לדעת שיטות רבות עיקר שמחת ל"ג בעומר – שאנו מתכווננים לקראתה בימים אלו – היא על העמדת "רבותינו שבדרום", בתוספת רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון (ורבי נחמיה) – ה"סתימאה" – כתלמידי רבי עקיבא, לאחר שהיה העולם שמם בפטירת כ"ד אלף תלמידיו.

בכתבי היד של "פרי עץ חיים" מרבינו חיים ויטאל היה כתוב של"ג בעומר הוא **יום "שמחת רשב"י**, והיינו, כי אז בא אליו רבי עקיבא והסמיכו להאיר מחדש את העולם באור התורה. אבל המעתיקים השמיטו את האות ח"ת מהמילה "שמחת" והפכוה ל**יום "שמת" רשב"י**... והמליצו על זה "לא החי"ת – ממית"... שהרי 'העדר החי'ת' הפך שמחה לתוגה ומיתה...

ובאמת המנהג בערי הגליל היה לעלות בל"ג בעומר גם לקבר רבי מאיר בטבריה ולקבר רבי יהודה בצפת, כי גם להם הוא יום שמחתם וסמיכתם ע"י רבי עקיבא. (ראו על כל זה בהרחבה בספרו של הגאון המקובל רבי יעקב הלל שליט"א "עד הגל הזה").

וחשבתי לבאר שלא בכדי אנו מתעסקים ביום זה בשמחתם ובכבודם של אלו התנאים, שהרי הם אלו שאנו מכירים כ"תלמידי רבי עקיבא", והרי עיקר התביעה הייתה על "שלא נהגו כבוד בתלמידי רבי עקיבא", ולכן התיקון לזה הינו שאנו "נהגו כבוד" בתלמידי חכמים בכלל ובתלמידי רבי עקיבא בפרט. [ובאמת היה המנהג בל"ג בעומר לעלות גם על קברי צדיקים אחרים, יהודי ירושלים שעלו לקברי שמואל הנביא ושמעון הצדיק, ויהודי פולין שעלו לקבר הרמ"א בקראקוב, כי העיקר הוא לסלסל ולהדר בכבוד גדולי התורה].

רש"י "הוא עט וחרט שנכתב בו חקיקת הלוחות, כי ההיא דקידושין (ובדף שלנו, בשבועות ד,ב...) "מניין לרבות הסול והסירא והמכתב".

מבואר שהקב"ה כתב את הלוחות באמצעות עט חרט!

והנה, את לשון הכתוב "לוחות העדות לוחות אבן, כתובים באצבע אלקים" תרגם אונקלוס "כתיבין באצבעא דה", והקשה הרמב"ם במורה נבוכים (חלק א, סו) הלא הקפיד אונקלוס להרחיק ההגשמה ולא לייחס שמות איברים לקב"ה, ואיך תרגם כאן 'באצבעא דה'. וכתב דאונקלוס סובר ש"אצבע אלקים" הוא כלי נברא שחקק הלוחות ברצון השם.

אלא שתמה הרמב"ם "ואיני יודע מה הביאו לזה, והיה יותר קרוב מזה (=יותר ראוי לו לתרגם) "כתיבין במימרא דה" כמו "בדבר ה' שמייס נעשו".

וצריך ליישב את דעת אונקלוס – שהיא גם דעת רש"י עפ"י הגמרא שלנו – מדוע באמת נכתבו הלוחות דוקא באופן זה שיצר הקב"ה כמין אצבע שחרטה האותיות בלוחות, ולמה לא נחרטו האותיות עצמם בחפץ הבורא.

ונראה, דהנה מצינו ש'חק תוכות' חייב משום כותב, והיינו שחקק את מה שמסביב לאותיות ובתוכם וע"ז הבלית האותיות. ויש לעיין **מה הדין באופן הפוך**: שמבליט את כל מה שסביב לאות ובתוכה, באופן שנשאר ממילא מקום האות משוקע בשטח הבולט, וכן באופן שצובע כל הקלף ומשייר מקום האות, באופן דממילא נראית צורת האות במקום החלק. ונראה דבאופן זה אינו חשוב כותב כיון שאינו יוצר את צורת האות (אף לא בעקיפין כמו בחק תוכות), אלא את צורת סביבתה. [אני מתפלל שלא ראיתי שכתבו על כך. אולי אני צריך להשתלם יותר בשימוש בתוכנות החיפוש...]

לפי"ז נראה שאילו היה הקב"ה יוצר בחפצו חריטת אותיות בתוך לוחות האבן, לא היה על זה שם 'כתיבה', כיון שהקב"ה **מהווה ברצונו בכל רגע את כל הבריאה** ובכללה את שני לוחות האבנים, וא"כ נמצא שלא היתה כאן "**חריטת**" אותיות אלא יצירת הלוחות באופן זה **שמקום האותיות לא נתמלא מלכתחילה ברגע זה באבנים**. והרי זה כמי שבנה קיר אבנים והותיר מקום צורת האותיות ששם לא הניח אבנים, שאין זו כתיבה. ודו"ק היטב.

ולכך עשה הקב"ה כלי אצבע, שעפ"י רצון ה' חרט את האותיות באבנים ונתקיים בזה תורת כתיבה באבנים.

[בשולי הדברים: את ה'וורט' הזה רשמתי בעבר בתוך "הגדת התרגומים" שלי, והוא היה הוורט החביב עליי מתוך מאות הפירושים והחידושים כ"י שזיכני השי"ת לכתוב בה. אבל, אחרי שהפצתי את ההגדה, הגיב לי ת"ח מידידי שליט"א שהוא מאד נהנה מכל הדברים חוץ מ... הפירוש על ה"אצבע אלקים" של אונקלוס... מקווה שטעמכם שלכם, קוראי היקרים, דומה יותר לטעמי מאשר לטעמו...]

תחילה אני רוצה להציע את העומק שבהשוואה בין עבדים לקרקעות: הקרקע – הטבע עצמו: אדמה, ימים, עצים, צמחים, בתים, חומות, מגדלים. מיטלטלין – מה שנמצא בתוך הטבע: בעלי חיים, חפצים, כלים. מה שתפוס בתוך האדמה וחיבוריה.

כעת השאלה היא איך היחס לבני האדם? האם הם חלק מן הטבע או הם דברים שנכללים בתוך הטבע. אומרת לנו התורה שבני האדם הם ה"קרקע", הם המציאות של הטבע, ואילו החפצים ובעלי החיים הם אלו שהאדמה ובני האדם אוחדים בהם.

הדברים מתבארים מדקדוק לשון התרגומים **בבראשית א,ב** "תוהו ובהו" **צְדִיא וְרִיקְנִיא** (שוממה וריקה). ומוסיף התרגום ירושלמי: 'צדיא' מבני אדם 'וריקניא' מבהמות. וצריך להבין השייכות למה "צדיא-שוממה" שייך ל"העדר בני אדם" ואילו "ריקניא-ריקנית" מתייחס להעדר בהמות ובע"ח.

ונראה בהקדם ההבדל בין שממה לריקנות, השממה מתארת חיסרון במקום עצמו, שהמקום הוא שמם וחסר חיים, כלשון הכתוב 'פן אשימך שממה, ארץ לא נושבה', אבל ריקנות איננה חסרון במקום, למשל כאשר אומרים שהכלי ריק, אין כאן כל חיסרון בכלי, וכן 'חדר ריק' אינו דוקא משמש כחיסרון לחדר, זהו רק תיאור המציאות שאין הכלי מכיל דברים בתוכו.

לפי"ז יש לפרש דברי התרגום שתוהו היינו שהארץ עצמה לא שימשה למטרתה, אלא הייתה שוממה וחרבה. ואילו בוהו היינו שהארץ לא הכילה בתוכה את מה שיכולה היתה להכיל.

ולכן דקדק התרגום לפרש 'צדיא' מבני נשא, כי כאשר אין ישוב בני אדם בארץ, זהו חסרון בארץ 'ארץ לא נושבה', אבל חסרון בעלי החיים אינו מתייחס אל הארץ, אלא הוא מציאות שהארץ ריקה, וזהו ריקניא.

זהו א"כ הגדרת ההבדל בין קרקעות ובני אדם למיטלטלין. כאשר אין עצים או בניינים או בני אדם – הארץ היא "שוממה", אבל כאשר אין בעלי חיים או חפצים או מיטלטלין הארץ היא "ריקה".

לכן, הקרקעות והעבדים אינן "מיטלטלין" במובן העמוק של המילה, כי הם לא "חפצים" הנמצאים בתוך הטבע ומיטלטלין בתוכו, אלא הם הם הטבע עצמו. מעתה נבין שגם **עציץ נקוב** שנחשב מחובר לקרקע וחלק ממנה איננו "מיטלטל" הוא חלק מהאדמה והטבע עצמה.

וורט | מדוע יצר הקב"ה "מכתב" – עט חרט" לכתוב הלוחות

בדף שלנו אנו נתקלים במושג לא מוכר: "מכתב" – עט חריטה. הגמרא במסכת פסחים אומרת שאחד הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות הוא ה"מכתב", ומפרש